

היטלר בשכונת פלורנטיין

פרק א' של ספר בראשית בעברית — ואני הקשבתי בפנים סמוקות והינהנתי. לא ידעתי או אף מילה עברית אחת. אני זוכר את היום שבו נכנס כומר חביב זה — הר הסה — לכיתה, הרים את זרועו ואמר „הייל היטלר!“ במקום „בוקר טוב“, חשתי שהוא מתבייש. אחרי הלימודים קרא לי הצידה ואמר ששום דבר לא השתנה, ושאלה אליו מייד אם משהו יציק לי בשל היותי יהודי.

התקופה היתה מרגשת וחזותית. עוד לפני המהפך היה נדמה שהעם כולו לובש מדים. מאות אלפי לובשי מדים הציפו את המדינה — לא רק „פלוגות הסער“ (של הנאצים), אלא גם „דגל הרייך“ (של הסוציאלי-דמוקרטים), „כובע הפלדה“ (של הלאומנים) ו„ברית לוחמי-החזית האדומים“ (של הקומוניסטים). אחרי המהפך נשאר רק צבע אחד — הצבע החום הבהיר, שהומצא על-ידי מפקד פלוגות-הסער, ארנסט רם ההומוריסטסואלי. כל יום שני וחמישי היה יום חג או אבל. לכבוד הקרב על סדאן (1870) ולכבוד הניצחון בבלגראד (1717), לוכד הקדוש הנאצי הורסט וסל (שנהרג בקטטה עם קומוניסטים) הניגור הנאצי שלאטר (שנהרג על-ידי הצרפתים, כאשר תפסו את הבלה-הרור). בכל פעם התכנסו כל התלמידים והמורים ב„אאולה“, אולם-הכינוסים, הא-ינו לנאומים פטריוטיים של המנהל המיסכן ושרו את שני ההימנונים — הימנון הרייך והימנון המיפלגה.

באחת התגיגות האלה, כאשר אלף התלמידים קמו, הרימו את זרועותיהם ושרו, קמתי ולא הרמתי את הזרוע, ומובן שלא שרתי את השיר הנאצי. הייתי ספסוף יחיד, אולי הילד הקטן ביותר בגימנסיה כולה, ואחרי התגיגה באה אלי מישלחת של בני-כיתתי הודיעה לי שבפעם הבאה ישברו לי את כל העצמות. אבל בכל חישת החודשים לא ראיתי במו עיני שום אלימות. זוהי עובדה חשובה, שתוארה היטב בסידרה. הנאצים היו תנועה אלימה, תנועה של רצח, עינויים, מכות, מחנות-ריכוז — אלימות מחושבת ומתוכננת. אבל בשנים הראשונות היתה זאת אלימות מוסתרת. האדם הפשוט לא נתקל בה, אלא מפעמים, במיקרה. הזוועות בוצעו מאחורי חומות. לחשו עליהם, השמרנות עברו ימפה לאוון, אך הן לא נראו. מי שמתאר לעצמו את המהפך הנאצי כאירוע דרמטי וטראומטי, ששינה בן-לילה את כל החיים, אינו מבין את מהותן של מהפכות. מהפכה אמיתית מתגנבת על בהונות-הרגליים. הדברים משתנים אט-אט, בצעדים קטנטנים. האנשים הטובים נכנעים לשלטון הפושע קצת-קצת, שוב ושוב, עד שהם נוכחים לדעת כי נלכדו ללא-מוצא. הקורבנות חשים במה שקורה להם רק כאשר זה כבר הרבה-הרבה מאוחר מדי.

עד אז ניתן לחיות באשליות. זה לא כל-כך גורא. המצב יכול היה להיות הרבה יותר גרוע. זהו שלב ראשון, שיחלוף במהרה. הדמגוג המפחיד יירגע, יתרגל לשאת בעול האחיות, יתמתן. נכון שלונני נעצר ואלמוני נעלם, אבל לנו זה לא יקרה. אחרי הכל, זוהי אומה בעלת תרבות כבירה, אומה של הוגי-ידעות ומשוררים, של ענקי-רוח ונביאי-מוסר, של מלחינים ופילוסופים. כאן לא יכול להתרחש שום דבר כמו באיו עיירה נידחת באוקראינה, שבה משתלל המון סיכור של מוזיקים. כאן? בברלין? בהאנובר? אבסורד! לא, זה לא יכול לקרות כאן!

מישפחת אוסטרמן

גיבור הסידרה הוא — אבי. בעיני לפחות.

חשבתי עליו שוב ושוב, כשהייתי בהתלבטויותיהם של האחים אוסטרמן. מי נתן לאבי את החוכמה והגבורה להסתלק מגרמניה, לקרוע את עצמו מן הכל, להתחיל בחיים חדשים מאספס בגיל 45. בארץ זרה, בעלת שפה זרה וגוף זר?

כאשר התייצב אבי במטה-המיסטרטה של האנובר כדי לקבל את האישור שהיה דרוש ליציאה, קרא קצין המיסטרטה בתימהון: „אבל הר אוסטרמן! מה זה נכנס לראשך? להגר מגרמניה? אתה? הרי אתה גרמני כמוני! שום רע לא יאונה לך כאן! שום דבר לא יקרה לאיש כמוך!“ אבי היה בצעירותו סר-כַּי-בורסה של בנק, ופתח לאחר מכן בנק קטן משלו בעיירה קטנה. אמי רצתה לגור בכרך, ועל כן עברו להאנובר. שם היה אבי איש-עסקים עצמאי, ובתי המישפס הטילו עליו לפרק

אבא

חברות כושלות. בגרמניה של 1929 הולאה, לא חסרו משיטות-רגל. היה לו מישרל בבניין מישרדים-מסואר ברחוב הראשי, ושותף נוצרי. מישפחת אוסטרמן לא (המשך בעמוד 68)

כי אז פגישה עם הנאצים היתה המעשה שאין מילים בשפה העברית להגדיר את שיפלותו. ואם היה מותר להיפגש עם רוצחי-המיליונים, למען איוו מטרה שהיא — הרי אז פגישה עם ערפאת, לשם סיום המלחמה בינינו, היא מעשה שאין די מילים בשפה העברית כדי לשבח. הארץ פירסם השבע מיסמך של השגרירות הגרמנית באנקרה, ובו פרטים על הצעת לח"י (עדיין בשמו הראשון, האירגון הצבאי הלאומי בישראל) לשיתוף-פעולה עם הנאצים. „הנספח הנאצי תיאר את האירגון בצבעים להטים.

אנא, מר שמיר, קח את המיסמך הזה, שים אותו במיסגרת ותלה אותו מול עיניך בלישכתך במישרד-החוז. שמא תשכח מניין באת.

זה לא יכול

לקרות כאן

לרוב הצופים היתה זאת סידרה טובה על פרק מעניין, הקשור בהיסטוריה של עמנו. בשבילנו, שהיינו

שם, היה זה פרק מחיננו. הוא העלה בליבנו ים של זיכרונות.

מישפחת אוסטרמן — אב, אם, שתי בנות ושני בנים, שהצעיר בהם אימץ לעצמו לימים את השם אורי אבנרי — דמתה מאד למישפחת אוסטרמן, ולא רק בשם. כל תמונה בסידרה זו הזכירה לי את הווי ילדותי — כורסות-העור העגולות (קראו להן „כורסות-מועזון“), הספרים, הרחוב, בית-הספר.

אני למדתי בגימנסיה כוז בדיוק — לא בכיתה העל-יונה, כמו ברטולד שבסידרה, אלא בכיתה הראשונה. צעדתי פעמים ללא-ספור במיסדרון זה — המיסדרון הישר והארוך, שעל קירותיו היו תלויים כובעי-המיצחיה שלנו (צבע הכובע של הגימנסיה שלי היה ירוק, ולכל כיתה פס בצבע אחר), ושמצד אחד הדלתות שלו בקע קול השירה של שיעור לזימרה (תחילה שירי-עם עצובים, לאחר-מכן שירי-לכת נאציים).

הסידרה ההזירה לחיים בנאמנות מפליאה את הסמי-מנים החיצוניים של התקופה, אך לא אותם בלבד. היא הצליחה להחיות גם כמה מהעובדות היסודיות של התקופה — תקופת „המהפך הלאומי“, כפי שהנאצים קראו לה — שאייאפשר ללמדן מספרים ומניתוחים של פרופסורים מלומדים.

מאות אלפי יהודים, החיים בישראל, ראו את השואה, לכן, כשמדברים אלנו על הנאצים, רואים תמיד את מכות-המות הנוראה. אך לדעתי, השאלות המכריעות לגבי הנאצים נוגעות דווקא לשלב מוקדם יותר: כיצד הם עלו בכלל לשלטון? איך נבחרו על-ידי עם-תרבותי נאור ומזוהר? מדוע לא ברחו היהודים מייד בהמוניהם, כשעוד ניתן היה לברוח בקלות יחסית? רק אנחנו, שהיינו עדי-ראייה לתקופה זו — כילדים, כנערים או כאנשים צעירים — יכולים להבין זאת. יום אחד של חיים בגרמניה הנאצית לימד אותנו יותר מאלף ספרים. ואני חיתי בגרמניה הנאצית — אחרי ה-31 בינואר 1933 — עוד כחישעה חודשים, כנער בן 9. הכרתי את כל גיבורי הסידרה. הכרתי את מנהל בית-הספר, המחנך הטוב, האידיאליסטי, ההומאניסטי, למולי, לא היכרתי את מתנגח-הכיתה בסידרה, הדומה להינריך הימלר.

המתנג של כיתתי היה כומר קאתולי, שידע עברית. הוא ביש אותי, שלא ככוונה, ביום הראשון שלנו בגימנסיה. כשראה ביומן-הכיתה שאני יהודי — היחיד בכיתה ובגימנסיה כולה — החל לדקלם לכבודי את

הידיעה על הפילוג נפלה עלינו כרעם ביום בהיר. במכה אחת נהרסה כל מיסגרת חיינו. האירגון הצבאי הלאומי היה כל חיינו. המפקדים האלמוניים היו תחליף לאלוהים. והנה — הם רבו ביניהם, האשימו זה את זה באשמות גוראות. בקיצור — ירדו מן השמיים הספוכו בשרירים.

הייתי אז בן 16 וחצי. גרתי על גג של בית ברחוב עמק-יריעאל בשכונת פלורנטיין, על גבול יפו. בארון שלי שכן מחסן-הנשק של המחלקה (כמה אקדחים מדגם פאראבלום, מאוזר ואף-אן), וסם גם נגאון רוסי, ובחודי התקיימו רוב הפעולות של הקבוצה (כפי שנקראה כִּי-תה באצ"ל). החדר היה על גג של בית ישן, שִׁי-היה מחובר לשורה ארוכה של בתים אחרים, וזה הפך אותו למקום אידיאלי להת-כנסות מחתרית, כי ניתן היה לברוח ממנו בכמה כיוונים על פני הגגות.

יאיר

במקום זה שמעתי ל-ראשונה על הקשרים בין „יאיר“ (אברהם שטרן) והנאצים. אנשי ביח „בן-חנניה, כינוני של דוד רזיאל) האשימו אותו ב-שיתוף-פעולה עם הצורה, בעוד שאנשי יאיר האשימו את ביח כסוכן האינטליגנס הבריטי.

פעולות מחלקתיות ופולגניות נערכו בבית-ספר בל"ו, בשדרות רוטשילד, ושם נמשכו הוויכוחים הסוערים. הימים היו ימי קיץ 1940, כאשר הנאצים פלשו לצרפת והדימו את העולם במילחמת-הבזק שהביאה אותם במהירות מסחררת אל תוך פאריס. הסידור שלי יאיר, שהקימו את „האירגון הצבאי הלאומי בישראל“ (להבדיל מן „האירגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל“, שנשאר נאמן לזאב ז'ובינסקי ולדוד רזיאל), הטיפו לנו תורה פשוטה: הנאצים עומדים לנצח במלחמה. האויב האחד שלנו הוא כריטניה, המדכאת את היישוב העברי והסוגרת את שערי ארצנו. האויב של אויבי הוא יידי. הנאצים הם אויבי הבריטים, ועל כן הם בעלי-הברית הטבעיים שלנו. ועל אחת כמה וכמה כשהם מנצחים.

כמה מטובי יידי הצטרפו לאירגוני של יאיר, (שנקרא לאחר-מכן בשם לח"י). לפי הטמפרמנט שלי הייתי צריך ללכת עימם, כי יאיר משך אליו בעיקר את האינטליגנציה הצעירה, ואירגוני לא דבק בהשקפת החברתיות הריאקציוניות של מחנה-ז'ובינסקי. אבל גישתו של האירגון לנאצים הרתיעה אותי לחלוטין. לא האמנתי כי הנאצים ינצחו במלחמה, ובוודאי לא העליתי על דעתי אפשרות כלשהי לשתף עימם פעולה בכל צורה שהיא. אני גאתי בגרמניה, ואני ידעתי מה זה יאיר ולחסידיה לא היה מושג. הם חשבו שהנאצים הם לאומנים כמהם, ותו לא.

לא ידענו אז כי יאיר מתכוון לשלוח שליח מיוחד לאירופה, כדי לפתוח במשאומתן עם הנאצים, השליח, נתן פרידמן-רילן (הוא ילין-מור, שהפך אחר-כך יידי ושותף הפוליטי), נעצר על-ידי הבריטים בדרכו לאירופה, בסוריה. המגעים בין אירגוני של יאיר והנאצים השתמרו ברשומות, במיסמכים נאציים רישמיים שנפלו אחרי המלחמה בידי בעלות-הברית.

לאחר-מכן, כעבור שנים, נולדה האגדה כאילו עשה יאיר נסיון להציל יהודים מידי הנאצים. האמת המוצעת היא שבזימים הם — 1940 ו-1941, וגם לאחר מכן — איש לא חשב על הצלת יהודי אירופה. היתה קיימת לגביהם שיחה קולקטיבית, שאת מניעה הספיכולוגיים עוד יש לבדוק, נדמה לי שהיתה זאת תערובת של בוז ציוני, ריגשי-אשמה ופחד מפני ראיית המחציות הנוראה, שלא ניתן לשנותה.

על כל פנים, יאיר לא שלח שליחים להידברות עם הנאצים כדי להוציא יהודים מהגטו. המניע שלו היה פשוט וארצי-פאלי: הנאצים יכולים לעזור לנו להילחם בבריטים כדי לשחרר את ארצנו.

לא נזכרתי בכל אלה רק לרגל יום-השנה ה-50 לעליית אדולף היטלר לשלטון. אלא גם בשל הוויכוח הנטוש בארץ סביב פגישתנו עם יאסר ערפאת וחבריו. אין שום דמיון בין הנאצים ואש"ף, וכל השואה כזאת היא אבסורדית. הנאצים השמידו את מיליוני היהודים בלי שום סיבה רציונלית, על סמך תיאוריה מטורפת ופושענית. ואילו המלחמה בינינו ובין העם הפלשטיני היא רציונלית מאוד — מלחמה על ארץ ושני הצדדים תובעים אותה לעצמם ורואים בה את מולדתם. לכן אני מתקומם נגד הדיבורים של בנין, המשווה את ערפאת להיטלר, ונגד הדיבורים של ערפאת, המשווה את ישראל לנאצים.

אבל כאשר בא יצחק שמיר ומננה את פגישתנו עם ראשי אש"ף כ„תחתית השיפלות“ — מוטב שיסתכל בראי וירק יריקה גדולה. שמיר — או ירוניצקי — היה מראשי לח"י. הוא נושא במלוא האחריות לנסיון להתקשר עם גורם הפושעים בכל הדורות, אדם שרצה שישה מיליון יהודים, בצעם הימים שבהם הוקמו הארץ בנת של אושוויץ, אם פגישה עם ערפאת, שמטרתה המובהקת היא להשיג שלום, היא „תחתית השיפלות“ —